

כשרות 'מהדרין' בבישול לפי הרמ"א

הרב שלמה משה עמאר

מרו"ז פסק, דאין הדלקת האש מועילה אלא בפת, אבל בשאר תבשילין אין ההדלקה מעלה ומורידה, אלא הנחת הסיר ע"ג האש. לפיכך, הרוצה לבשל בתנור של גוי, צריך שהישראל יתן הקדרה בתנור, במקום שראוי להתבשל בו¹.

עוד כתב שם², אם הישראל נתן קדרה על האש וסילקה ובא הגוי והחזירה, אסור, אא"כ הגיע למאכל בן דרוסאי שהוא שלישי בישולו, כשסילקה, עכ"ל. והוא כפסקם של הראשונים על הגמרא³ במסכת, וע"ש בר"ן שכתב כן, ושאל הדלקת האש מועילה להתיר בישולי גויים.

והב"י כאן, הביא לדברי הר"ן ז"ל שכתב, בפת יש שלש מלאכות, אי שגר ישראל ואפה הגוי שרי, וזוקא פת לפי ששגירת התנור היא מלאכה מיוחדת בו (באפיה), אבל בשאר תבשילין לא, והכי מוכחא כולה שמעתין, דאמרינן שופתת אשה קדרה, ואמרינן הניח ישראל בשר ע"ג גחלים, ומשמע דהדלקת האש בלחוד לא מהני, וכ"כ הראשונים ז"ל, ואין בדבר זה ספק כלל ע"כ.

עו"כ הב"י וכ"נ מהרשב"א⁴, וכ"כ באגרת התשובה לה"ר יונה ז"ל, לא יתן הנכרי מחבת לתוך האש, אפילו השליך הישראל עץ א' בתנור שאין זה מועיל אלא לאפות פת בלבד ולא בתבשיל, אלא צריך שיתן היהודי את המחבת תוך התנור למקום הראוי להתבשל שם, ע"כ. ומשמע דכ"ש דלא מהני חיתוי.

עו"כ הב"י שכן כתב הריב"ש⁵, וז"ל כבר הסכימו כל המפרשים שאין שגירת התנור מועילה אלא בפת, אבל בשאר המתבשלים אין ההדלקה מעלה ומורידה, אלא ההנחה זוקא. עכ"ל. וכתב הב"י דלפי"ז בעל כרחנו צ"ל דמה שאמרו היפך, אבשר קאי כדברי הרמב"ם ז"ל (בדיבור הקודם בב"י), וע"ש בזה.

* פורסם בקובץ תנובות השדה, גליון 129.

1. שו"ע יור"ד סימן קי"ג ס"ז.

2. סעיף ח'.

3. ע"ז ל"ח ע"א.

4. בסוף בית ג'.

5. בסוף בית ג'.

ובריש סימן זה⁶ כתב הטור, שלקות שבישלם הגוי אסורין, לא שנא אם בישלם הגוי בביתו, או בשלם בבית ישראל, וה"ר אברהם היה מתירם אם בישלם הגוי בבית ישראל, דלא שייך בהו לא משום חתנות, ולא משום שמא יאכילנו דברים טמאים, ור"ת חולק עליו, וכן נוהגים.

וכתב הב"י שהרמב"ם ז"ל⁷ כתב שהטעם שאסרו בישולי גויים משום חתנות, אבל רש"י בגמ'⁸ פירש שלא היא ישראל רגיל אצלו במאכל ובמשתה ויאכילנו דבר טמא. עוד כתב בב"י שם שהתוס' שם⁹, והמרדכי¹⁰ הביאו דעת רבי אברהם הנז', ולא הודה לו ר"ת. וכ"נ דעת הפוסקים שסתמו דבריהם ולא חילקו בין בית הגוי לבית ישראל. והוסיף מרן ז"ל בבדק הבית, וז"ל, ולאפוקי מרבנו ירוחם שכתב שרוב הפוסקים הסכימו להתיר, ע"כ.

עו"כ הב"י שם בשם ארחות חיים, דהרמב"ן בתשובה כתב דאין איסור בשפחות הללו הקנויות לנו, דמלאכה דעבד ערל דישראל הוא קנוי לו למעשה ידיו, ומוזהר עליו בשבת מן התורה וליתיה בכלל גוים, הילכך ליתיה בכלל גזירה דידהו, וכן נהגו. עכ"ל. והרא"ה כתב אע"פ שהדעת נוטה לדבריו, בעל נפש ראוי להחמיר לעצמו, וכ"כ הרשב"א ואנו נוהגים איסור בבישוליהו ואפי' בדיעבד עכ"ל. והם דבריו בתשובה.¹¹ עכ"ל.

ומרן ז"ל בש"ע¹² כתב יש מי שמתיר בשפחות שלנו, ויש מי שאוסר אפילו בדיעבד.

ודעה ראשונה היא דעת הרמב"ן ז"ל, ויש בתרא הוא הרשב"א. וידוע הכלל דכשמרן ז"ל כותב שתי דעות י"א וי"א, הלכה כיש בתרא, ובפרט שבב"י הזכיר גם דעת הרא"ה ז"ל שכתב דבעל נפש יחמיר לעצמו.

זאת ועוד שגם הרמב"ן ז"ל לא התיר אלא בעבד ושפחה הקנוי לישראל, שמזוהר עליו בשבת מן התורה, שבזה הוא אינו בכלל הגוים, וליתיה בכלל גזירה דילהו.

אבל הגוים שעובדים כשכירים במסעדות ובתי מלון וכיוצ"ב, והם ברשות עצמם, גם הרמב"ן ז"ל מודה דאין שום היתר כלל, דהם נשארם בכלל הגוים, וכן כתב הכה"ח¹³ שדעת מרן ז"ל כ"א בתרא דבכל מקום פוסק כ"א בתרא, אם לא בשעת הדחק דיש לסמוך על

6. קי"ג.

7. בהלכות מאכלות אסורות פי"ז ה"ט.

8. גמרא ע"ז, ל"ח ע"א ד"ה מדרבנן.

9. ד"ה אלא מדרבנן.

10. סי' תת"ל.

11. סי' ס"ח ותקכ"ב.

12. קי"ג ס"ד.

13. ס"ק ל"ה.

הסברא הראשונה אם היא להקל. כמו שכתבנו בדברינו באו"ח¹⁴. והנה יזוע דאין זה מוסכם, שהכף החיים שם אכן כתב שאם הדעה קמייתא היא להחמיר, יש לחוש להחמיר לכתחילה כדעה ראשונה. אבל מרן הראש"ל בעל יבי"א ע"ה, סובר שאין להחמיר כאותה דעה, שלא הביא דעה ראשונה אלא לחלוק כבוד לבעליה, וא"כ גם בזה י"ל דאין מקום להקל כדעה קמייתא. אבל בלא"ה אין בזה נפ"מ למעשה, דאין היום עבדים ושפחות, והעובדים הם ברשות עצמם לגמרי, ואין אנו מצווין על שביתתם, ובאלה אין שום היתר כלל גם לדעת הרמב"ן ז"ל. וע"ש בכה"ח במ"ש בשם הכנה"ג והשלחן גבוה.

מה שכתב הכה"ח¹⁵ משום הרדב"ז¹⁶ דעבדים שמלו וטבלו אפי' בעל כרחם בישוליהם מותרים, גם זה אינו שייך בימינו כלל. (ובאמת בשו"ע¹⁷ פסק דלא מיקרי עבדך ואמתך להתחייב בשביתתן, אלא אם מלו וטבלו כדין. ע"ש).

רבנו הרמ"א ז"ל¹⁸ כתב, דהאו"ה כתב דדוקא לכתחילה, אבל אם בישלה שפחה בבית ישראל, בדיעבד סומכין ע"ד רבי אברהם שמתיר בישול נכרי בבית ישראל, עכ"ל. ובהגהות שערי זורא בשם מהרא"י ז"ל, כתב שבכמה מקומות נוהגין להתיר להניח שפחות נכריות לבשל ולצלות בבית, ואין שולחין יד בתבשיל או בצלי כלל, ואפשר שסמכו אהא דאי אפשר שלא יחתה אחד מבני הבית בגחלים. עכ"ל. ושמעינן מזה דחיתוי מהני אפילו לא כיון להתיר ע"י חיתוי זה, אלא עשאו שלא בכונה, וכן פסק בכלבו. עכ"ל.

כתב בהגה לשו"ע¹⁹ שם, וז"ל ובדיעבד יש לסמוך ע"ד המתירים, ואפילו לכתחלה נוהגין להקל בבית ישראל, שהשפחות והעבדים מבשלים בבית ישראל, כי אי אפשר שלא יחתה אחד מבני הבית מעט. עכ"ל. והן הם דבריו שבדרכי משה הנזכרים.

ויש לעיין בדברות קדשו דהרמ"א ז"ל שמתיר בבית ישראל אפילו לכתחילה, אי קאי רק על עבדים ושפחות שהן קנויים לו ומוזהר על שביתתם מן התורה, או גם על פועלים גוים, דהנה להרמב"ן ז"ל אין היתר אלא בקנויות לו ממש וכמבואר בב"י וכן"ל.

ואילו רבי אברהם ב"ר דוד שבתוספות²⁰, משמע שמתיר במבשל בבית היהודי בכל גוי, ולא התנה שזה רק בקנוי לו, שע"י זה שהוא בבית ישראל לא שייך חתנות, ולא משום

14. סימן י"ג אות ז'.

15. אות ל"ו.

16. סימן מ"ט הובא בכנה"ג.

17. סימן ד"ש.

18. בדרכי משה אות א'.

19. ס"ד.

20. ע"ז ל"ח ע"א.

שמה יאכילנו דבר איסור, ומשמע דאפילו שהוא גוי שאינו קנוי לו כלל, מ"מ בבית של ישראל אין החשש דחתנות ושיאכילנו איסור, וע"כ התיר, ור"ת חולק עליו. אבל ההיתר של הרמב"ן ז"ל שונה דאיירי בקנוי לו ומוזהר עליו מן התורה, דבזה יצא מכלל הגוים, ואינו בכלל מה שגזרו על הגוים וכנ"ל, וממה שכתב בדרכי משה²¹ בשם האו"ה, דבבית ישראל סומכים על דברי רבי אברהם שמתיר בישולי נכרים בבית של ישראל, משמע דהרמ"א ז"ל מקיל לא רק כהרמב"ן ז"ל, אלא סובר כרבי אברהם ז"ל, וא"כ גם בפועלים נכרים אפשר שדעתו להקל, וצ"ע בזה. ועיין בש"ך²².

ראיתי בכה"ח²³ שכתב, שהפרי חדש²⁴ ולה"פ²⁵ כתבו, דבשפחות הנשכרות שאין אנו מוזהרין עליהן בשבת כמ"ש בשו"ע²⁶ יש לאסור בישולן לכ"ע, ואפילו בדיעבד.²⁷

עו"כ שהש"ך²⁸ הסתפק בדברי מור"ם ז"ל, שכתב ובדיעבד יש לסמוך וכו', אי קאי איש מתירין שכתב הש"ע (שהוא מהרמב"ן ז"ל), והיינו דוקא בשפחות הקנויות, או אפי' בשפחות הנשכרות, דיש לסמוך ע"ד המתירים בישולי גוים בבית ישראל, והוא דעת ר' אברהם שהביא הטור. א"נ דסמיך אטעמא שכתב אח"כ דא"א שלא יחתה אחד מבני הבית מעט. ע"ש.

הב"ח כתב דנוהגים היתר בכל השפחות הנשכרות, מטעם שכתב מהרא"י דא"א שלא יחתה אחד מבני הבית, מיהו צריך שיהיה ישראל יוצא ונכנס כדי שלא תשים דבר איסור בתוך התבשיל להשביח חלקה, ע"ש.

עו"כ הכה"ח²⁹, דמ"ש הרמ"א ז"ל בהגה ואפי' לכתחילה נוהגין להקל, היינו מנהג בני אשכנז. אבל לספרדים אין להתיר אלא רק בשפחות הקנויות ובשעת הדחק כמ"ש לעיל. ע"כ. וכבר כתבתי דאפילו בשעת הדחק אין הדבר פשוט כלל, ובימינו שאין שפחות קנויות כלל, אין שום היתר לדעת מרן ז"ל ואפי' בשעת הדחק.

21. אות א' שם.

22. סק"ז.

23. אות ל"ז.

24. אות ט'.

25. אות ח'.

26. או"ח סימן ד"ש ס"ג.

27. ואולי צ"ל דמה שכתב לכו"ע כלומר בין להרשב"א ובין להרמב"ן ז"ל, משא"כ לדעת ר' אברהם שבתוס' שהרי הוא תלה ההיתר רק בכך שהתבשל בבית היהודי, וא"כ גם בשפחות הנשכרות שרי. הכותב.

28. סק"ז.

29. שם אות ל"ח.

עו"כ בכה"ח³⁰ דמ"ש הרמ"א בהגה דא"א שלא יחתה אחד מבני הבית, דכ"ז לדברי מור"ם ז"ל, אבל לדעת מרן ז"ל אין חיתוי מועיל לתבשיל וכמ"ש לקמן סעיף ז', עכ"ד.

והנה מרן הראש"ל בעל יבי"א זללה"ה בספרו הבהיר שו"ת יחווה דעת³¹, דן על בתי מלון ומסעדות שהטבח הוא ערבי, והמשגיח שהוא יהודי מדליק את אש התנור והכירים אם מותר לאכול. ובתשובתו סיכם את דעות הראשונים על הסוגיא³² ודברי מרן ע"ה בשו"ע והרמ"א³³, ואנו שקיבלנו דעת מרן הש"ע אין לנו להקל בזה, שמרן ז"ל אוסר גם בדיעבד, וכן פסק הפרי חדש³⁴.

וכן הסכים הג"ר דוד פארדו בספר מזמור לדוד³⁵, וכ"כ בספר קול אליהו³⁶ ובספר מסגרת השלחן³⁷ וזבחי צדק³⁸ כתב וז"ל ולדין בני הספרדים אין לנו אלא דברי מרן שקיבלנו הוראותיו, והדלקת האש או השלכת קיסם, וכ"ש חיתוי בגחלים אין בהם תועלת כלל בענין בישולי גויים ואפילו בדיעבד אסור, ע"כ וכ"כ בפשיטות הגאון רבי יצחק בן ואליד בשו"ת ויאמר יצחק³⁹, וכ"כ הגאון רבנו יוסף חיים בשו"ת רב פעלים⁴⁰ וכ"כ בספר תבואות שמש⁴¹ ורק בני אשכנז היוצאים ביד רמ"א יכולים להקל בזה, וצ"ע למה שכתב החיד"א בספר דברים אחדים⁴² שספרדי שמיקל כדעת הרמ"א נגד הוראות מרן, חייב לעשות תשובה וכפרה, כי אבותינו קיבלו עליהם ועל זרעם כל אשר יאמר מרן בשלחנו הטהור. וכ"כ בספרו שם הגדולים, וכ"כ הגאון מוהר"ח פלאגי' בשו"ת חקקי לב⁴³, ובמל"ח⁴⁴. ומאיך כתב מרן ע"ה, שבאמת יש מהספרדים אוכלים במקומות אלו, ואין איש שם על לב.

והנה מתוך שראה שאוכלים ולא שמים לב שלדעת מרן הש"ע הוא איסור דרבנן. חתר

30. שם אות ט"ל.

31. ח"ה סימן ד"ן.

32. דע"ז לח.

33. ע"ה בהגה בסימן קי"ב ס"ז.

34. שם ס"ק י"ג.

35. דף קז.

36. ח"ב סימן ב'.

37. סימן קי"ג דין ג'.

38. ס"ק ל"א.

39. חיו"ד סימן נ'.

40. ח"ג חיו"ד סי' ט'.

41. חיו"ד סימן ע'.

42. דף כ"ו ע"ב.

43. ח"ב דף קצ"ד ע"ג.

44. סימן ב' אות כ"ג.

חתירה למצא להם על מה שיסמוכו בדוחק ובצער, וז"ל שם: ונראה ללמד זכות על הנוהגים להקל בדבר, והזכיר מ"ש התוספות⁴⁵, משם רבי אברהם בן דוד שבבית ישראל אין משום בישולי עכו"ם, ור"ת לא הסכים עמו. וכמ"ש לעיל. וע"ש שהאר"ך הרחיב כיד ה' הטובה עליו בדברי הפוסקים ראשונים ואחרונים והכל ערוך ומסודר שם להפליא, וכן דברי הב"י ובדק הבית הנ"ל.

וכתב שבדאי דהעיקר כדעת רוב הפוסקים, וכמו שכתב מרן הב"י, והביא דעת הגאון רבי רפאל בירדוגו בספרו תורות אמת⁴⁶ שדייק מלשון מרן השלחן ערוך, שכתב שם: "אסרו חכמים לאכול פת של גוים עובדי ע"ז", היה נראה שהגוים שבארצותנו שהם ישמעאלים ואינם עובדים ע"ז, מותר לאכול מפיתם ומבישולם, וכ"נ מהש"ך וכו'.⁴⁷

ומרן ביחוד שם כתב שאין דיוקו מוכרח כלל, דהואיל ואיסור בישוליהם הוא משום חתנות, או שמא יאכילנו דבר טמא, כמו שכתבו התוס'⁴⁸ ושאר הראשונים שם, ע"ש באורך גם בדברי האחרונים, והעלה שאין להקל אפילו בגוים שאינם עובדים ע"ז.⁴⁹

אולם בגוי שכיר, אצלנו יש להקל די ש דנים אותו כעבד קנוי לנו, שדעת כמה פוסקים להקל בהם שעיקר האיסור משום חתנות ולא שייך קירוב דעת, והזכיר דברי הב"י בשם הראשונים, ובשו"ע כתב יש מתירים ויש אוסרים, והרמ"א כתב ובדיעבד יש לסמוך על המקילין, הכל כמ"ש לעיל בעניותי. והש"ך כתב שנראה שמהרמ"א משמע להקל גם בשפחות השכורות לנו אע"פ שאין אנו מוזהרים עליהם בשבת, כי סמך על רבנו אברהם שאין איסור בישולי עכו"ם בבית ישראל, וכ"כ בתו"ח בשם האו"ה, וע"ש עוד, וכ"כ הכנה"ג בשם אביו, ע"ש, והפר"ח שאסר בשפחות הנשכרות נעלמו ממנו דברי האחרונים המקילים. ובדבריהם הלך אחר המיקל. וכן העלה הגרי"ח ברב פעלים⁵⁰ שאעפ"י שבפר"ח אסר במשרתות, אין למחות בנהגין להקל, וכ"כ השד"ח בפאת השלחן, ויש מקום להתיר עפ"י זה בצירוף שהיהודי מדליק האש.

ויש בזה ס"ס להתיר, שמא הלכה כהסוברים דאם ישראל הדליק שרי, ואת"ל כדברי

45. בע"ז ל"ח ע"א ד"ה אלא.

46. יו"ד סימן קי"ב.

47. והנה אני הקטן כתבתי תשובה על בישולי הישמעאלים והיא נדפסה בשו"ת שמע שלמה ח"ב חיו"ד סימן ז' שם הרחבתי בענינם.

48. ע"ז ל"ח ע"א.

49. מיהו בתשובה שבשמע שלמה הנ"ל, הוכחתי מרבנו חננאל בסוגיית הגמ' שם, שגם הטעם דחתנות הוא משום ע"ז, ע"ש היטב. ושפיר יש לחלק בין עובדי ע"ז לאחרים, אלא שהעליתי שם שיש להעמיד הכשרות בהיזור לכתחילה ולא על בדיעבד.

50. ח"ד ח"א סימן ו'.

החולקים, שמא הלכה שהמושכרים בבית ישראל יש להקל בהם, ואע"פ ששני הספקות הם נגד מרן שקבלנו הוראותיו, וכבר כתב הגרי"ח ברב פעלים⁵¹ שאין לסמוך על ס"ס כששני הספקות הם נגד מרן ואפי' בבישולי עכו"ם, וכ"כ הגר"א⁵² ואולם הגרי"ח עצמו בספר רב ברכות סיים, ומיהו מרן החיד"א במחזיק ברכה⁵³ עשה ס"ס, אפי' ששניהם נגד מרן.

וכן בשו"ת משנת רבי אליעזר⁵⁴ הקיל בס"ס אעפ"י ששניהם נגד מרן, וכן מתבאר מהחקרי לב, וכ"כ בשו"ת פני יצחק אבולעפיא, וכן העלה הגאון מהרש"א אלפאנדרי בתשובה, וכ"כ הגר"א הכהן מסאלוניקי בס' טהרת המים, שאפשר שגם מרן יודה שבהצטרפות שני הספקות יש להתיר, ושכ"כ בשד"ח. ומעתה יש מקום להקל גם לספרדים, וכ"כ במנחת יצחק⁵⁵ ומ"מ המחמיר תע"ב. ולסיכום גם הספרדים המתארחים ואוכלים בבתי מלון ומסעדות שהגוי מבשל יש להם על מה שיסמוכו, כשישראל מדליק האש, ואם כיבו צריך הישראל לשוב ולהדליק, והמחמיר על עצמו תבא עליו ברכה, ע"כ דברי מרן זללה"ה ביחו"ד שם.

והן ידוע שכל מה שהתיר מרן זללה"ה בכה"ג שאלתי אותו כמה פעמים, איך לנהוג בכה"ג במסעדות של מהדרין, שאוכלים בהם אנשים יראי ה' שמחמירים שלא לסמוך על היתר דשעת הדחק ועל ס"ס, אלא בכל דבר מחפשים לצאת מן הספקות ולאכול רק דברים שאין בהם ספקות, ותמיד הורה שבמהדרין יש לנהוג לחומרא.

ופשוט דמי שמחמיר לא לסמוך על היתר מכירה, ולא על ההכשרים הרגילים, ובירר לעצמו לאכול רק חלק של הכשר מסויים לפי הוראת רבותיו וכיוצ"ב, ומוכן לשלם יותר יקר כדי לצאת ולהסתלק מן הספק, בודאי דאין לו להקל בזה נגד דעת מרן ז"ל, ואשר על כן פשיטא דאין לתת הכשר במסעדות או בתי המלון של מהדרין, אא"כ יהיה הבישול עפ"י דעת מרן ז"ל, ובפרט בזה שרבים החמירו בשני הדינים הנזכרים, ומרן פסק להדיא בכל אלה להחמיר.

ויותר מזה דמרן ביחווה דעת דן לגבי האנשים האוכלים שם, שיש להם על מה שיסמוכו, אבל להנהיג הנהגה צבורית להקל לכתחילה דלא כמרן הבי"ע"ה, זאת לא אמרה מרן רבינו עובדיה יוסף זללה"ה מעולם.

51. ח"ג חיו"ד סימן ט'.

52. זכרונות אליהו יו"ד מערכת ב' אות כ"ז.

53. סימן ב"ן סק"ה.

54. ח"ב חיו"ד סי' א'.

55. ח"ז סי' ס"ב.

וכל המצוי בעיני כשרות יודע היטב שבהנהגת כשרות ובפרט של המהדרין, יש להנהיג את זה על צד דלכתחילה, ואין לחפש דרכים להקל, שקולא מועטת בהנהגת הרבנות, גוררת אחריה זלזול בכשרות מצד הבעלים ומזלזלים גם בגופי הלכות. והבאים לאכול מהדרין סומכים על הרבנים, שלא יאכילו אותם רק דברים מהודרים.

וידועים מפורסמים הם דברי הגאון חסיד רבנו יצחק עראמה ע"ה בעל העקדה, במה שכתב פרשת וירא⁵⁶ על הפסוק: האחד בא לגור וישפוט וגו'. שם ביאר שחומרת עוון סדום ועמורה הוא בכך ששמו להם את פשעיהם לחוק ונימוס של מדינתם, בהמשך כתב ז"ל, וכמה פעמים נתחבטתי על זה אודות הנשים הקדשות, שהיה איסורן רופף בידי שופטי ישראל אשר דורנו, ולא עוד אלא שניאותו בקצת קהלות ליתן להם חנינה ביניהם, גם יש להם פרס מהקהל, כי אמרו שמצילות את הרווקים הסכלים מחטא איסור אשת איש החמור, או מסכנת הגויות, מוטב שיעברו על לאו זה משיבואו לידי איסור סקילה, או סכנת שריפה, ואני דנתי על זה לפניו ולפני גדוליהם והסברתי להם, כי חטא גדול אשר יעבור עליו איש ישראל בסתר, שלא על דעת רבים וברשות ב"ד, יחיד הוא והוא בעונו ימות ע"י ב"ד של מעלה או של מטה, וכל ישראל נקיים כמו שהיה עוון פילגש בגבעה וכו'. אומנם החטא קטן כשיסכימו עליו ברבים והדת ניתנה בבית דיניהם שלא למחות בו, היא זמה ועוון פלילי, וחטאת הקהל כולו, לא ניתן למחילה אם לא בפורענות הקהל וכו', והוא היה עוון סדום ועמורה, שהם ובתי דיניהם הסכימו שלא להחזיק יד עני ואביון וכו', ומי שלא יקבל זה בדעתו, אין לו חלק בכינה ונחלה בתורה האלוהית עכ"ל.

ודברים קדושים אלו הובאו בדברי גדולי הפוסקים בתשובותיהם ללמוד מזה לכמה עניינים הלא בספרתם.

וגם ענין זה כשרוצים להקל כדי לקרב ולא לרחק, צריך שיקול דעת מעמיק שזה לא יהיה חטאת ציבור ח"ו, וילמדו מזה להוסיף קולות משלהם אשר לא שערום אבותינו, ובפרט במסעדות ובתי המלון, שהטבחים מוסיפים דברים להטעים תבשילים, והיו דברים מעולם שנתפסו באיסורים חמורים, ועי"ז שמצריכים שהיהודי יניח על הכירים או בתנור, נמצא שהיהודי שם בתוך העינים בין תנור וכיריים, ופוקח עינים, והבא ליטהר מסייעים אותו מן השמים, ולו יכולנו והיה כוח בידינו להעמיד דין תורה על תילו, בתפארתו וגודלו, היינו מעמידים גם בכשרות הרגילה שהבישולים יהיו רק בידי ישראל דוקא, והיתה הרוחה גדולה מזה בגשמיות וברוחניות, או לכול הפחות היינו דורשים שגם בכשרות רגילה, היהודי הוא שישים הקדרה והמחבת בתנור על גבי הכיריים ודליק האש, לצאת גם לדעת

56. שער כ' בד"ה ובמדרש ב"ר פרשת נ'.

מֵרֵן הַבַּיִת יוֹסֵף וְכוּל הַקְּדוּשִׁים שַׁעֲמוּ, וְכַאֲשֶׁר נִהְגוּ אַבּוֹתֵינוּ וְאַבּוֹת אַבּוֹתֵינוּ מֵאֲז וּמִתְמִיד.

אֲבֵל עֵתָה בַּעֲנִיּוֹתֵנוּ שְׁאֵנוּ חוֹנִים בַּחֲסוּרֵי, וְאִין בִּידְנוּ כָל הַמוֹסְרוֹת, וְעַל כָּל דָּבָר שֶׁבִקְדוּשָׁה, גַּם אִם הוּא יִסּוֹד אֲבֵן הָרֵאשָׁה, נֹאֲלָצִים לְהֵאֱבֹק בְּכָל כּוֹחֵנוּ, וְאִפִּילוּ עִם אוֹהֲבֵינוּ, ע"כ פּוֹק מִיְהֵא חֲדָא, אֲבֵן פְּטֵדָה, לִיְחִידֵי הָעֵדָה, אֲשֶׁר שׁוֹכְנִים בַּחֲרָדָה, מִדְּבַר ה' וְהַדָּר גֹּאֲוֵנוּ, כָּל אֶחָד לִפִּי טַעֲמוּ וְהַגִּיוֹנוּ, לְהִתְחַסֵּד עִם קוֹנוּ, וּמִבְקָשִׁים הַיְדוּרִים, עֲדָרִים עֲדָרִים, בַּחוֹמְרוֹת מַעוֹטְרִים, וּבִקְדָשׁ נֹאֲדָרִים, וּמוֹכְנִים לְשֵׁלֶם כְּפִלִּים, לְעִשׂוֹת רַצוֹן אֲבִינוּ שְׁבַשְׁמִים, וְאִךְ נַעֲשֶׂה לָהֶם עוֹלָה, לְתַת לִפְנֵיהֶם חֲלִילָה, דְּבָרִים שְׁאִינִם אוֹכְלִים, וְעַל שׁוֹלְחָנִם לֹא עוֹלִים, וּמָה גַם שְׁמֵרֵן ז"ל הַחֲמִיר בָּהֶם, וְאִךְ נוֹכַל לְהַקֵּל עֲלֵיהֶם, נִגְד פִּסְקִיו בְּשׁוֹלְחָנוּ הַטְּהוֹר, שֶׁהוּא לְעֵדְתֵנוּ לְמֵאוֹר, וְעֲלִיו כּוֹלֵם סוֹמְכִים, וְאַחֲרֵי פִסְקִיו כְּרוֹכִים, וְאִךְ נֹאכִיל אוֹתָם, בְּפִתִּילִים וְחוֹתֵם, וְע"כ נֹאזוֹר כְּגֹבּוֹר חֲלָצִינוּ, וְנִבִּיט אֶל ה' אֱלֹקֵינוּ וְאֵלֵינוּ נִישָׂא עֵינֵינוּ, בְּתַקוּתֵנוּ וְתַפְלַתֵנוּ, שֶׁהוּא יַעֲזְרֵנוּ וְיִסְיַעֲנוּ, וְלֹא נִקַּל נִגְד מֵרֵן ע"ה, אֲלֵא נִשְׁתַּדֵּל בְּכָל כּוֹחֵנוּ, לְהַעֲמִיד הַדְּבָרִים עַל תֵּילָם, מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם.

וּמִי שֶׁסִּיַּע לְאַבּוֹת קְדְמוֹנִים, יְחוּס וְיִרְחֵם עַל הַבְּנִים, שִׁיעֲמָדוּ עַל מִשְׁמַרְתָּם נֹאמְנִים, גַּם בְּרַבּוֹת הַשְּׁנִים, דְּרַכְנוּ לֹא מִשְׁנִים, וְנֹצֵא בַּעֲקֻבּוֹת אַבּוֹתֵינוּ, בְּמַסִּילָה בַּה צַעֲדוּ קְדְמוֹנֵנוּ, וְה' יִצְלִיחַ דְּרַכְנוּ, וְיֵאִיר נְתִיבַתֵנוּ בְּאוֹר וְחַיִּים לְעַד אָמֵן.

לְסִיכּוּם-

אִין לְתַת הַכֶּשֶׁר שֶׁל "מֵהַדְּרִין" אֲלֵא בְּמִקּוּם בּוּ מִקְפִּידִים שֶׁהַבִּישׁוּל יִהְיֶה עַל פִּי דַעַת מֵרֵן בְּעַל הַשׁוֹלְחָן עֵרוֹךְ, וּמִמְנָה לֹא תִזְעַע.

מִיִּיחַל וּמִצַּפֵּה לְיוֹם בְּשׁוּרָה, לְהַשְׁלִים פְּדוּתֵנוּ בַּמַּהֲרָה, וְלְהַשִּׁיב לְיוֹשְׁנָה עֲטָרָה, בְּעוֹד וְשִׁלּוּם לְתַפְאָרָה, וְלִיהוּדִים שְׁמַחָה וְאוֹרָה, בְּב"א.